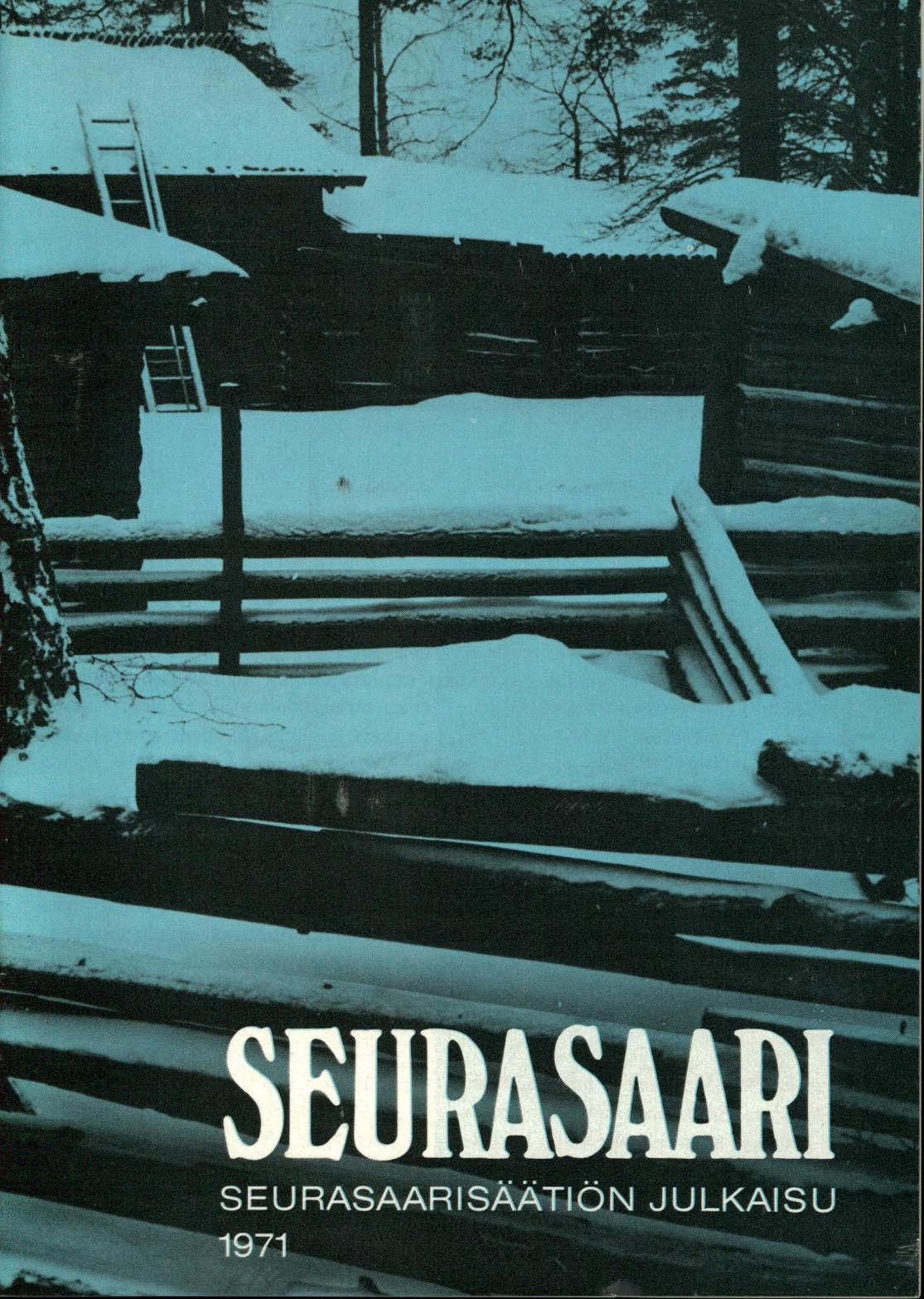

SEURASAARI

SEURASAARISÄÄTIÖN JULKAISU

1971

SEURASAARI

SEURASAARISÄÄTIÖN JULKAISU

Toimitus

Päätoimittaja: Niilo Valonen.

Toimittaja: Matti Perkoila.

Toimituskunta: Nils Cleve, Helmi Helminen-Nordberg, Auvo Hirsjärvi, Toini-Inkeri Kaukonen, Sven-Erik Krooks, Bo Lönnqvist, Carl-Fredrik Meinander, Antero Sinisalo, Pirjo Varjola, Hilikka Vilpula, Toivo Vuorela, Osmo Vuoristo.

Toimituksen osoite: Mäyrätie 6 A, 00800 Helsinki 80. Puh. 782 407.

Vastausarkisto: Kansallismuseo, Mannerheimintie 34, 00100 Helsinki 10. Puh. 441 181/33 (kyselyyn liittyvät asiat).

SISÄLLYS

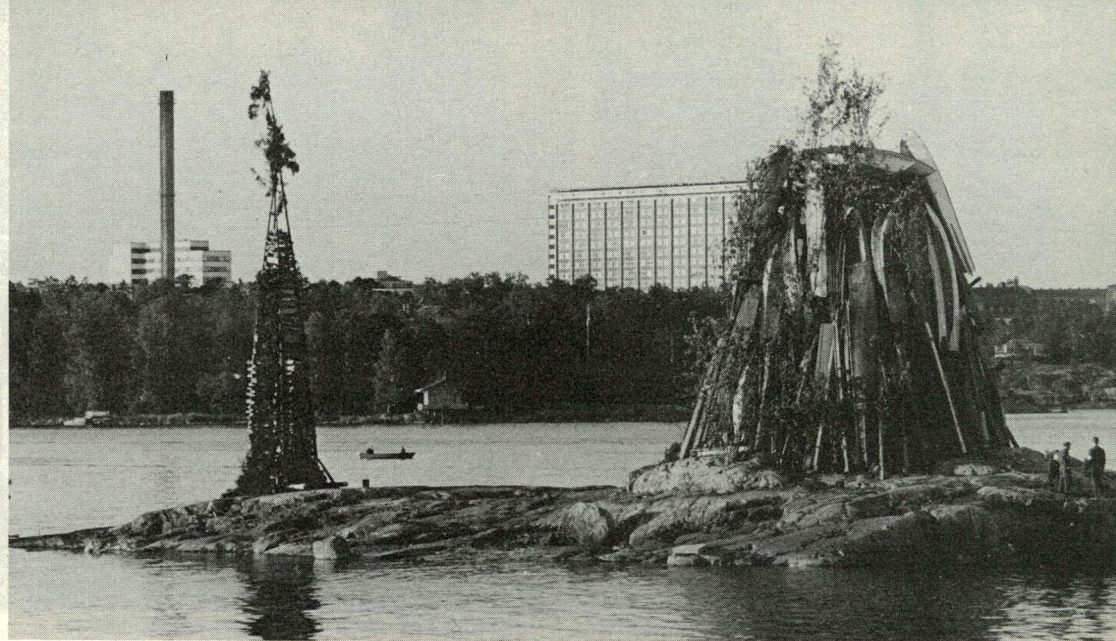
Arvoisa lukija	2
Toini-Inkeri Kaukonen: Seurasaaren ulkomuseon kuulumisia	4
Hilikka Uusivirta: Sillisalaatti	6
Kansallismuseon ja Seurasaarisäätiön järjestämä XVII kansanperinteen keruukilpailu ratkaistu	8
Kutsu XVIII kansanperinteen keruukilpailuun	10
Kansallismuseo Kansatieteellisen osaston kysely 18	11

Kansikuva: Ulkomuseon Niemelän torpan talvea.

Kuvat ja piirroksot Hämeen museon, Kansallismuseon, Satakunnan museon, Seurasaarisäätiön ja Suomen Museoliiton kokoelmista.

Kirjapaino Aa. Helsinki 1971

Arvoisa lukija

Tänä vuonna tuli kuluneeksi 15 vuotta siitä, kun Seurasaarisäätiö perustettiin tukemaan Seurasaaren ulkomuseon ympärille kiertyvää toimintaa. Etusijalla on ollut ulkomuseon elävöittäminen vanhan kansanperinteen tarjoamia mahdollisuuksia hyväksi käyttäen, toisella sijalla osallistuminen perinteen talletustyöhön. Säätiö on mahdollisuuksien mukaan tukenut myös ulkomuseon rakennuskannan kehittämistä sellaiseksi, että se pienoiskoossa edustaisi koko maan hirsirakennusten historiaa. Siinä kohden on olemassa hyvinkin täsmällisiä tavoitteita. Säätiön keskeisin tehtävä kuitenkin on kokonaisnäkömyksen luominen Seurasaaren ja mahdollisesti myös Meilahden käytöstä nykyisissä nopeasti muuttuvissa olosuhteissa. Alue on jäämässä kaupungin keskelle. Sen käytössä on otettava huomioon sekä kaupunkilaisten että muualta, myös ulkomailta saapuvien intressit, sekä valtion museon että kaupungin ulkoilualueen erikoisvaatimukset, saaren merkitys valtakunnallisena kulttuurikeskuksena ja ennen kaikkea ihminen itse, joka voi löytää täältä havainnollisessa muodossa sen kokonaisuuden, johon hän samaistuu, ja ne historialliset yhteydet, joihin hän tuntee kuuluvansa.

Niilo Valonen

Seurasaaren ulkomuseon kuulumisia

Läntisessä Helsingissä sijaitseva vehmas Seurasaari on suosittu sekä kaupungin omistamana ulkoilupaistona että valtakunnallisen ulkomuseon sijaintipaikkana. Ulkomuseo kuuluu Helsingin merkittäviin kulttuuri-nähtävyyksiin ja onkin tärkein osa Seurasaarta. — Jo bussin 24 pysäkillä Seurasaareen johtava valkea puusilta virittää mielen historiallisten muistojen tunnelmaan, sillä silta on v. 1892 pystytetty kansallisromanttiseen tyyliin ja sitä on sanottu ”Helsingin kauneimmaksi puusillaksi”. Seurasaarella viehättää luonnonläheisyyden tuntua lisäävänä tekijänä sekin, ettei saaren teitä ole asfaltoitu eikä siellä huoltoajoja lukuunottamatta tunneta autojen katkua.

Vuonna 1909 professori A. O. Heikelin johdolla perustettu ja Kansallismuseon osana toimiva ulkomuseo esittelee havainnollisesti maamme entisajan rakennus- ja asumiskulttuuria maalaistaloissaan, mökeissään, herraskartanossaan, 1600-luvun kirkossaan,

myllyissään ym. laitteissaan. Niiden Seurasaareen saannissa on yksityisten ja yhteisöjen taloudellinen tuki ollut aina tärkeä tekijä.

Rakenteilla on tällä kertaa 1800-luvun alkupuolen asuun palautettava, Iisalmen maalaisseurakunnan lahjoittama pappila. Muoniosta v. 1971 hankittu kolmikerroksinen, peräpohjalaistyyppinen vilja-aitta pystytettiin kuluneena kesänä täydennykseksi länsisuomalaisten aittojen riviin. — Uusin rakennushankinta on varsinaissuomalaisesta Oripään pitäjästä varattu maalaistalon kookas, nelikerroksinen mamsellituulimylly, jonka siirtäminen ulkomuseoon tulee olemaan sekä taitavia kirvesmiehiä että suuria kustannuksia kysyvä tehtävä.

Vaikka Seurasaaren ulkomuseo jo verrattain monipuolisesti kuvastaa menneitten sukupolvien rakennuskulttuuria, puuttuu sieltä vielä tiettyjen maakuntien ja rakennushistoriallisten tyyppien edustus, kuten varsinais-

suomalainen ja sydänhämäläinen talo. Niiden etsimisessä on Seurasaarisäätiön apurahojen turvin toimineiden opiskelijastipendiaattien toiminta ollut merkittävä, kun ulkomuseon henkilökunta on vähäinen. Savolaiseen Rieskan museotaloon pyritään aikaansaamaan patsasnavetta, jollaista ei tietävästi vielä ole missään maamme ulkomuseossa.

Tavoitteena on, että valtakunnallinen ulkomuseo antaisi keskitetyn ja tasapuolisen kuvan maamme eri maakuntien ja kulttuurialueiden hirsirakennusten monisatavuotisesta historiasta. Tällöin olisi ilmeisesti sopiva lopputavoite hämäläistalon empire-tyylinen ”vieraspytinki”-rakennus, ehkä myös hirsinen jugendrakennus. Valtakunnallista ulkomuseota ei olekaan syytä laajentaa suuremmaksi kuin oleelliset rakennushistorialliset piirteet käsittäväksi kokonaisuudeksi. Maaseudun ulkomuseoiden asiaksi jää esitellä paikallisia rakennustyyppejä.

* * *

Seurasaaren ulkomuseossa kävijöiden määrä on 10 vuodessa noussut yli kaksinkertaiseksi. Vuonna 1970 oli 4 kuukauden avoinnapitoaikana varsinaisia museokävijöitä yli 44 000, kesällä 1971 n. 47 500 henkeä. Lisäksi tulevat museon piirissä avoinnapidon ulkopuolella erilaisissa, pääasiassa Seurasaarisäätiön järjestämässä juhlissa ja näytöksissä käyneet.

Ulkomuseon alueen elävöittämisessä erilaisella ohjelmalla ja luonnonkauniin juhla-kentän toiminnassa on v. 1956 perustetulla Seurasaarisäätiöllä merkittävä tehtävä. Säätiön toiminnassa pyritään aitoon kansanperinteeseen pohjautuvaan ohjelmistoon, jonka kohokohdaksi on muodostunut runsasohjelmainen juhannusaaton juhla. — Karunan museokirkossa on vuosikymmeniä pidetty kesäisin jumalanpalveluksia, ja Antin karja-

pihassa tanhu-, kansanmusiikki- yms. esityksiä avoinnapitoajan ulkopuolella. Laajeneva ohjelmatoiminta vaatisi kuitenkin oikeastaan Seurasaareen omat suojansa. Sellaiseksi onkin kaavailtu erään jugendtyylisen nuorisoseuratalon mahdollista siirtoa Seurasaareen. — Erilaisia kirkkotilaisuuksia, joihin viime vuosina ovat kuuluneet myös ruotsinkieliset jumalanpalvelukset ja lukuisat avioliittoon vihkimiset, oli museokirkossa v. 1970 kesäkaudella 58 ja v. 1971 64 kertaa ja niissä kävi v. 1970 n. 4 630 henkeä ja kuluneena kesänä n. 4 190 henkeä. Antin pihassa oli kansantanssiesityksiä kesällä 1970 28 kertaa (yht. n. 3 800 katsojaa) ja v. 1971 34 kertaa (5 638 katsojaa). Suosituttuja pelimannikonsertteja järjesti Seurasaarisäätiö ulkomuseon piirissä kesällä 1970 neljä kertaa ja v. 1971 11 kertaa. Myös ulkomuseon puolesta on määrärahojen puitteissa järjestetty museotaloihin avoinnapitoaikoina selostus-, käsityö- ja kansanmusiikkinäytöksiä. — Toini-Inkeri Kaukonen

SILLISALAATTI

Sillisalaattia pidetään nykyisin tyypillisesti suomalaisena ruokana. Lähempi tarkastelu tuo esiin mielenkiintoisia ongelmia sekä alueellisesti että ajallisesti.

Nimitys salaatti, joka alunperin on lähtöisin italian sanasta *salata*, on Suomeen tullut ruotsalaisena lainasanana. Suomenkielisissä kirjallisissa lähteissä se esiintyi jo 1600-luvulla. 1700- ja 1800-luvun sanakirjantekijät tunsivat sanan muodossa *sallatti*.

Ruotsalaisissa keittokirjoissa salaattit olivat tunnettuja 1600-luvun puolivälistä lähtien (Een lijten Kockebook, 1650). Cajsa Wargin kuuluisasta keittokirjasta v:lta 1759 löytyy nykyisen sillisalaattimme esikuva: "Oxe kiött en sallade". Tämän jälkeen sillisalaatti esiintyy lähes kaikissa keittokirjoissa. Suomenkielisenä ohje julkaistiin ensimmäistä kertaa vuonna 1849 ilmestyneessä Kokki-Kirjassa nimellä "Här'anliha sallattija". Sillsallad-nimisenä ohje ilmestyi ruotsiksi ensi kertaa Gustava Björklundin keittokirjassa v:lta 1847 ja suomeksi sillisalaattinimisenä Stenmannin Uudessa ja oivassa ruoanlaittokirjassa vuonna 1869.

Sallattia käytettiin Ruotsin vallan aikana 1700-luvulla ainakin Länsi-Suomen kaupungeissa ja kartanoissa. Tällöin Länsi-Suomeen yleistyi sallatti-tyyppinen nimitys. Venäjän vallan aikana alkoi sillisalaatin käyttö levitä laajemmalle, tällöin se tuli tunnetuksi *rosolli*-nimisenä. *Rosolli* on venäläinen lainasana, joka tarkoittaa mm. lihan, kalan tai kurkkujen suolavettä. Jo Lönnrot selittää sanakirjassaan nimen *rosolli* sillisalaatiksi. — 1800-luvun kuluessa sillisalaatti alkoi tulla laajemmalti tunnetuksi myös ravintoloiden

kautta. Sillisalaatti kuului nimittäin tuon ajan voileipäpöytään itseoikeutettuna koristeellisenä ruokana. Ja Helsingin ravintoloissa sitä söivät iltaisin ylioppilaat, joilla ei ollut varaa kalliimpiin aterioihin.

Oheinen kartta kertoo meille, että sallattinimitys oli levinnyt Varsinais-Suomeen ja Satakuntaan sekä Oulun ympäristöön, ennen kuin uusi muoti rosollina alkoi 1800-luvun lopussa yleistyä. *Rosolli* ei pystynyt syrjäyttämään *sallattia* niillä alueilla, joilla tämä ennen pelkästään juhlaruoka oli jo muutunut myös lauantai- ja jopa arkiruoksi. Ruokalaji oli ollut tuttu jo niin kauan, että sitä alettiin käyttää muutenkin kuin juhlaruokana. Syntyi hyvinkin selvä kieliraja. Yleisesti tunnettu ruoka ei *rosolli* ollut Keski- ja Itä-Suomessa vielä viime vuosisadalla. Se alkoi levitä laajempaan käyttöön vasta tämän vuosisadan alkukymmenillä, jolloin sen tunnetuksi tulemistä edistivät myös puutarhanhoito- ja talouskurssien aloittaminen eri puolilla Suomea. Tänäpäin *rosolli* kuuluu pitopöytiin, jos pitojen aluksi tarjotaan voileipäpöytää, ravintoloiden voileipäpöytiin ja tavallisiin arkiruokiin, joita perheenmääntä valmiina aineksina voi ostaa koska tahansa. Sillisalaatti-kartta on laadittu eri arkistojen vastausmateriaalin perusteella. Kansallismuseon tiedonantajaverkoston vastaajista ovat sillisalaatista tietoja antaneet:

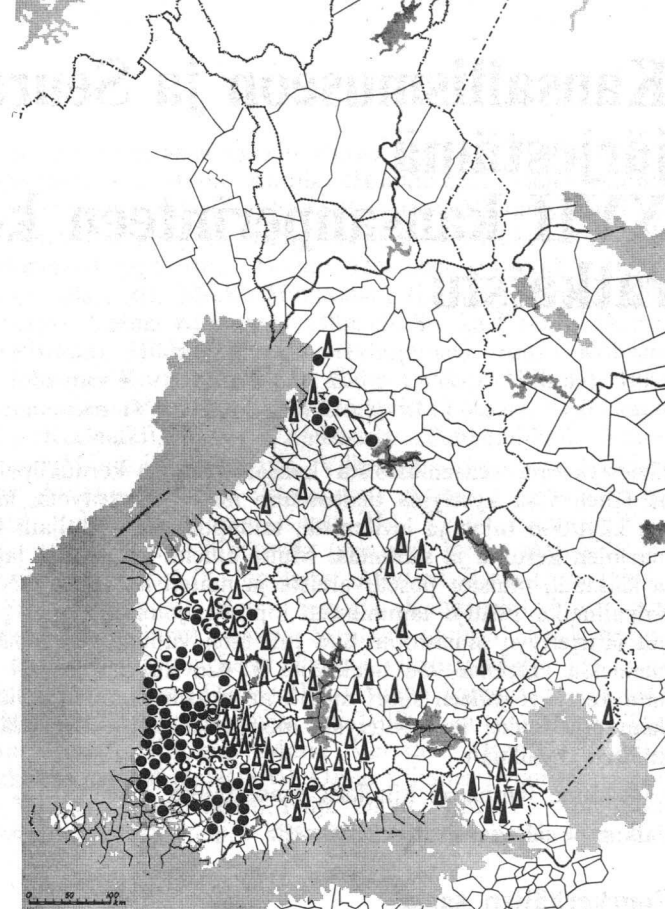
Ahlainen A. Grönman, Alajärvi U. Niemi-Pynttari, Alastaro K. Koivulahti, Eurajoki E. Pertola, Joensuu O. Hirvonen, Joutsa A. Kerttula, Juva E. Kärkkäinen, Jäppilä S. Moilanen, Kalanti V. Virtanen, Kalvola A. Korpela, K. Rauhala, Kangasala L. Kunnas, Kangasniemi T. Viinikainen, Kanneljärvi K. Havia, Kannonkoski E. Kokkila, Karttula I. Airaksinen, I. Eskelinen, Karvia T. Mantila, Kerava M. Saaristo, Keuruu R. Vääriskoski, Kiihtelysvaara H. Korhonen, Kiikala V. Tuominen, H. Laiho, Kiikka E. Vainikka, Kiikoinen J. Leppäniemi,

Kuhmoinen A. Auvinen, Kurikka A. Rinta-Paavola, Kärsämäki M. Puusaari, Lammi A. Mattila, Lapinjärvi C. Husmans, S. Strömberg, Lemi E. Heiska, Lempäälä B. Koskinen, Leppävirta L. Sutinen, Lumijoki V. Lohi, Längelmäki E. Vanhatalo, Mikkeli J. Valkonen, Mouhijärvi K. Hautaa, Mäntsälä I. Heinonen, Nastola T. Rajala, B. Takala, Nilsä E. Tuovinen, Nummi A. Kari, Oulunsalo V. Lohi, Paattinen A. Sipilä, Padasjoki E. Ojanen, Paimio L. Tuominen, Paltamo H. Karppinen, Parkano S. Valli, M. Viitaniemi, Pello L. Anundi, Pertteli K. Aitamäki, Peräseinäjoki K. Lepistö, Piela-vesi J. Kääriö, E. Raatikainen, Pori K. Meri, Pornainen T. Peisala-Nikula, Punkalaidun U. Hosia, M. Lepistö, Pyhärinta T. Kaitila, Pälkäne E. Eerola, Pöytyä L. Luotonen, J. Runkka, H. Talpila, Raisio R. A. Mäntylä,

Ranua T. Tuiremo, Rauma S. Laurila, Ruokolahti E. Salola, Ruovesi S. Asunmaa, H. Halkonen, V. Majaniemi, S. Salonen, Salmi V. Lohi, Siikajoki H. Peura, Sipoo Hj. Gustafsson, H. Stenius, Somero K. Eloranta, Suodenniemi T. Mäkinen, Suonenjoki E. Raatikainen, Säskylä L. ja E. Vimola, Tampere E. Suomala, Tervo S. Liimatainen, Tervola H. Vittaniemi, Toijala E. Bohm, Toivakka L. Humalajärvi, Tottijärvi V. Toriseva, Tohmajärvi H. Saloheimo, Tyrvää K. Hautaa, M. Mustalahti, A. Myllyntausta, E. Pentti, Töysä S. Ylimäki, Urjala H. Rakkolainen, Uukuniemi E. Toiviainen, Uusikirkko Vl. A. Kontunen, Viieremä L. Laatikainen, Vihti K. Ranta, Vuoksenranta L. Virtanen, Västanfjärd S. Bernstedt, G. Stenström, Ylistaro M. Hilli.

Hilkka Uusivirta

- SALLATTI
- ◐ SALLAATTI
- SALLAATTI
- ◡ SALATTI
- ◢ SALETTI
- ◣ SALAATTI
- ◤ SALLA JA SINSALLA
- ◥ SINSALLAATTI
- ▲ ROSOLI
- △ ROSOLLI

Kansallismuseon ja Seurasaarisäätiön järjestämä XVII kansanperinteen keruukilpailu ratkaistu

Järjestyksessä seitsemästoista kansanperinteen keruukilpailu on ratkaistu. Viime syksynä lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin mm. puukäsityötä, kirkkokortteereja, potkukelkkojen käyttöön tuloa ja leviämistä, talonpoikaispurjehtijain lääkintää ja ruokailua, metsämarjojen keruuta ja säilöntää. Muita aiheita oli lisäksi lapsensynnyttäjän ruoka, juoma ja lääkintä, muistot posetiivareista ja naisen hatun käyttöön tulosta.

Kilpailuaika päättyi tammikuun lopussa, jonka jälkeen palkintolautakunta on tutustunut lähetettyyn aineistoon. Sitä tuli tänä vuonna ennätysmäärä, kilpailuajan loppuun mennessä yhteensä 958 henkilöltä 32 426 liuskaa ja 364 valokuvaa. Tutkimukselle on näin kertynyt jälleen suuri määrä arvokasta ja monipuolista aineistoa, jonka avulla saadaan talletetuksi ja selvitettyksi monta sellaista entisen elämän piirrettä, jotka eivät enää kuulu nykyaikaan.

Lausumme lämpimät kiitokset osanottajille.

Palkinnot jakaantuivat seuraavasti:

Suurkerääjien sarja

I palkinto: Kaarlo Aitamäki (Pertteli); II palkinto: Paavo Kytökorpi (Liminka); III palkinto: Antti Rinta-Paavola (Kurikka); IV palkinto: Seidi Ylimäki (Töysä); V palkinto: Aino Hanhisalo (Alajärvi); VI palkinto: Valto Tuominen (Kiikala); VII palkinto: Bertta Takala (Nastola).

Yleinen sarja

I palkinto: Martti Saaristo (Kerava), Pekka Vuoljärvi (Inkeri); II palkinto: Juho Leskinen (Pälkjärvi), Veera Lohi (Oulun ymp.); III palkinto: Juuso Koivisto (Orivesi), Väinö Tapanila (Vampula), Kyllikki Tiainen (Sysmä); IV palkinto: Uno Paavola (Padasjoki), Vilho Palonen (Karainen), Onni Saaristo (Jokioinen), Jukka Savolainen (Varpaisjärvi); V palkinto: Otto Kotilainen (Rääkkylä), Martta Kuikka (Suojärvi), Helmi Laiho (Kiikala), Aaro Räsänen (Tuusniemi), Toivo Sallanko (Pihtipudas); VI palkinto: Esko Hallanheimo (Tarvasjoki), Matti Hyvönen (Sotkamo), Elma Kärkkäinen (Juva), Edla Mattinen (Sulkava), Algot Sundquist (Kemiö), Kauko Vettenranta (Rauma); VII palkinto: Eero Eskelinen (Sonkajärvi), Eino Linna (Rantsila), Toini Mantila (Karvia), Viktor Muuronen (Miehikkälä), Viktor Rontu (Kivennapa), Aino Rutanen (Koivisto), Vilho Verronen (Himanka).

Lisäksi jaettiin kirjallisuuspalkintoja.

Ansiomerkit

Hopeamerkit

Palkintolautakunta on myöntänyt hopeisen ansiomerkin seuraaville kansanperinteen talentajille: Saima Airaksinen (Suonenjoki), Hilda Anttila (Honkilahti), Vieno Anttila (Längelmäki), Edward Backman (Pietarsaaren mlk.), Sofia Bernstedt (Västanfjärd), Fanny Ekström (Vihti), Eero Eskelinen (Sonkajärvi), Matti Halminen (Kiikoinen), Iida Halso (Vesanto), Kerttu Heikkinen (Leppävirta), Tuomo Heinänen (Tyrvää), Helmi Henttonen (Lemi), Juho Hokka (Padasjoki), Mikko Huhtamäki (Laihela), Armas Ilola (Uskela), Maria Kaislavuo (Joutsa), Valma Kansanaho (Jämsä), Sirkka Kantola (Kuortane), Vilhelmiina Karhinen (Ristiina), Hilda Kinnunen (Pihtipudas), Juuso Koivisto (Orivesi), Ida Kojo (Simpele), Johannes Korte (Kaukola), Elma Laakso (Hollola), Juho Leskinen (Pälkjärvi), Siiri Liimatainen (Vesanto), Lydia Lindqvist (Tuulos), Yrjö Lundström (Rymättylä), Joel Luukko (Kerimäki), Jenny Lähteenoja (Punkalaidun), Rauni Martikainen (Kuopion mlk.), Ester Muuttola (Reisjärvi), Vilhelmiina Mäkinen (Pohjaslahti), Amalia Mönkäre (Kirvu), Veikko Niskanen (Säyneinen), Armas Nissinen (Piela-
vesi), Toivo Nissinen (Soanlahti), Reino Numminen (Koski Tl.), Tyyne Peisala-Nikula (Pornainen), Bertta Peltola (Kuortane), Taimi Pitkämäki (Alavus), Reino Raijas (Ruokolahti), Elli Rasi (Vesilahti), Otto Ratalahti (Kuhmoinen), Mildred Ratia (Janakkala), Alma Saari (Alavus), Martta Saari (Vampula), Helmi Seppälä (Kangasala), Maria Sievänen (Mikkeli), Liisa Sipiläinen (Luopioinen), Jalmari Sivulahti (Joutsa), Saida Suojamaa (Rauman ymp.), Sylvi Suutari (Ristijärvi), Ester Taarna (Jaala), Matti Takaneva (Ylistaro), Aino Tanhuanmäki (Teisko), Aune Tanni (Akaa), Väinö Tapanila (Vampula), Suoma Tervakoski (Kiikka), Kyllikki Tiainen (Sysmä), Aili Tiilikainen (Kuusamo), Toivo Tolonen (Suomussalmi), Saima Vaari (Muolaa), Maria Vertanen (Rautjärvi), Elsa Wiander (Kirkkonummi), Kauko Viinamäki (Jalasjärvi), Osmo Viljanen (Mäntsälä), Vihtori Viljanen (Köyliö), Kaarlo Willberg (Angelniemi), Hilja Vuola (Pattijoki), Anni Vuorinen (Vilppula), Frans Välimäki (Tyrvää), Lempi Väänänen (Reisjärvi), Kaarina Ylitalo (Jaakkima).

Kulta- ja hopeamerkillä Kansallismuseoon ja Seurasaaren ulkomuseoon

Muinaistieteellinen toimikunta on päättänyt, että kultainen ja hopeinen ansiomerkki oikeuttavat ilmaiseen pääsyyn Kansallismuseoon ja Seurasaaren ulkomuseoon kahdelle henkilölle. Merkki näytetään lipunmyyjälle ja vartijalle. Ulkomuseossa lisäksi pyydetään kirjoittamaan nimi vieraskirjaan (yhdessä talossa).

KUTSU XVIII KANSANPERINTEEN KERUUKILPAILUUN

Kansallismuseon kansatieteellinen osasto ja Seurasaarisäätiö julistavat kahdeksannen-toista kerran koko maata käsittävän keruukilpailun. Tänä vuonna kolmantena järjestäjänä on Suomen valokuvataiteen museon säätiö, jonka toimesta kilpailun pääkysely on suunniteltu. Se koskee valokuvan ja valokuvaamisen historiaa niiden ihmisten kannalta, jotka valokuvaajalla kävivät, valokuvia saivat, omistivat, tai jopa joskus itse ottivat. Kaikki tästä asiasta hiukankaan tietävät sekä yleensä kansanperinteen tallentamisesta kiinnostuneet henkilöt ovat tervetulleita ottamaan osaa nyt julistettavaan kilpailuun. Sen avulla toivotaan jälleen kerran saatavan talteen sitä kansamme menneisyyttä, jota historiankirjoista ei opi, ja sellaisia seikkoja, joita voidaan käyttää hyväksi selvittäessä mahdollisimman tarkasti ja monipuolisesti entisajan elämänilmiöitä.

PALKINNOT

Yleinen sarja:

- I palkinto (2 kpl) 325 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeaa (ruokalusikoita tai veitsiä ja haarukoita) tai kirjoituskone
- II palkinto (2 kpl) 255 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeisia ruokalusikoita tai kirjoituskone
- III palkinto (3 kpl) 150 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeisia kahvilusikoita, kakkuhaarukoita tai hopeinen kermakko ja sokerikko
- IV palkinto (4 kpl) 105 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeisia kahvilusikoita tai kakkuhaarukoita
- V palkinto (5 kpl) 75 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeisia kahvilusikoita tai kakkuhaarukoita
- VI palkinto (6 kpl) 65 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeisia kahvilusikoita tai kakkuhaarukoita
- VII palkinto (7 kpl) 55 mk tai raha-arvoltaan vastaava määrä hopeisia kahvilusikoita tai kakkuhaarukoita

Suurkerääjien sarjassa jaetaan 1 kpl I, II, III, IV, V, VI ja VII palkintoa.

Suomen valokuvataiteen museon säätiö lahjoittaa lisäksi palkinnoiksi valokuvausvälineitä ja kirjallisuutta.

OHJEITA VASTAAJILLE

- 1. Hyvän vastauksen edellytyksenä ei suinkaan ole, että osaa vastata kaikkiin kysymyksiin; ovathan jotkut asiat jo luonteeltaan sellaisia, että ne tunnetaan vain paikallisesti. Pääasia on, että vastataan mahdollisimman *yksityiskohtaisesti*. Usein on tärkeätä tietää sekin, milloin jokin asia on seudulla tuntematon.
- 2. Vastauksen arvoa lisäävät *kuvat ja piirroks*.
- 3. Olisi myös mahdollisuuksien mukaan pyrittävä siihen, että esineistä ja asioista käytettäisiin paikkakunnalla vallitsevia nimityksiä. Nämä murre sanat osoitetaan vetämällä alle aaltoviiva.
- 4. Vastauksen yhteydessä voidaan lähettää valokuvia, jotka valaisevat asiaa. Kuvia ja negatiiveja otetaan vastaan lahjoituksina ja lainaksi kopioimista varten.

- 5. Vastaukset kirjoitetaan *vain toiselle puolelle liuskaa*. Jättäkää paperin oikea yläkulma (viivalla erotettu alue) *tyhjäksi* keruutoimiston merkintöjä varten. Kyselyn yhteydessä toimitamme vain muutaman vastausliuskan, mutta olemme varautuneet lähettämään kaikille vastaajille *pyynnöstä* lisää paperia. Vastausliuskoja ei pidä kiinnittää toisiinsa (esim. niittaamalla tai teippaamalla), koska paperi saattaa irroittaessa rikkoutua.
- 6. Jos olette merkinnyt muistiin jonkun toisen henkilön tietoja kuin omianne, toisin sanoen olette haastatellut eri henkilöitä, pyydämme teitä ystävällisesti mainitsemaan, ketä, minkä ikäistä ja mistä kotoisin olevaa henkilöä olette haastatellut. On siis tärkeää, että saadaan jokaisesta haastatellusta samanlaiset henkilötiedot kuin painettuun lomakkeeseen tulevat. Nämä merkinnät voidaan tehdä joko vastaustekstin yhteyteen tai ylimääräisiin henkilötietolomakkeisiin, joita lähetämme *pyynnöstä* lisää.
- 7. Vastaukset voidaan lähettää postimaksutta Muinaistieteellisen toimikunnan kuoressa.
- 8. Kaikki vastaukset, lyhyetkin, ovat tutkimukselle arvokkaita, vaikkapa ne koskisivat vain yhtä kysymysryhmää. Ne voivat valaista juuri sen puolen asiasta, jonka joku toinen vastaaja on jättänyt avoimeksi. Tällaisista osista voimme rakentaa kokonaiskuvan koko maata koskevista kysymyksistä. Kirjallisuudesta, kuten pitäjänhistorioista poimittuja tietoja ei arkistomme sitä vastoin kerää.

Kilpailuaika päättyy maaliskuun 31. päivänä 1972.

Palkintolautakuntaan kuuluvat: Fil.maist. Jorma Heinonen, fil.lis. Auvo Hirsjärvi, fil.tri Toini-Inkeri Kaukonen, fil.lis. Bo Lönnqvist, prof. Niilo Valonen, fil.kand. Pirjo Varjola, fil.tri Hilikka Vilppula, prof. Toivo Vuorela ja fil.kand. Osmo Vuoristo.

Kyselytten laatijat: Fil.maist. Jorma Heinonen, fil.lis. Aarre Rauhala ja fil.tri Hilikka Vilppula.

Piirroks: Pirkko Puurunen.

Kansallismuseo

Kansatieteellisen

osaston

kysely 18

VALOKUVASTA JA VALOKUVAAJISTA

1. Mitä nimityksiä olette kuullut käytettävän valokuvasta, valokuvaajasta, valokuvaajan työhuoneesta tai liikkeestä ja valokuvaajan tärkeimmistä työvälineistä ja tarvikkeista?
2. Mitä nimityksiä on käytetty tavallisesta mustavalkoisesta kuvasta, värikuvasta (värivalokuvasta, väritetystä valokuvasta), metallilevyllä otetusta, lasilla päällystetystä, kartongille kiinnitetyistä, suurennetusta, kehystetystä (myös seinällä pidettävät, huonekalujen päälle sijoitetut, mukana kuljetettavat kuvat), medaljonkiin kiinnitetyistä tms. valokuvasta? Miten valokuvia on nimitetty aiheen mukaan?
3. Oletteko nähnyt samasta aiheesta otettuja kuvapareja (ns. stereokuvia), joita katsellaan erityisellä laitteella, ja joissa näkyy syvyysvaikutus? Olivatko nämä kuvaparit kartongille kiinnitettyjä paperikuvia vai läpinäkyviä lasikuvia (diakuvia)? Millainen oli katselulaite?

AMMATTIVALOKUVAAJAT

4. Keitä ammattivalokuvaajia on toiminut kotipaikkakunnallanne tai lähimmässä keskuspaikassa? Oliko heidän valokuvausliikkeellään erityinen nimi? Merkitsivätkö he tämän nimen ottamiinsa valokuviiin? Miten? Mainostivatko he liikettään jollakin tapaa? Miten? Oliko valokuvaus heidän pääammatinsa, ja jos heillä silloin oli sivuammatti, mikä se oli (tai päinvastoin)? Mitä muuta he tekivät? Kehittivätkö ja kopioivatko he asiakkaiden ottamia levyjä ja filmejä? Oliko heiltä saatavissa kuvien kehyksiä vai suorittiko jokin muu liike kehystämisen? Myivätkö he valokuvaustarvikkeita ja -kemikaaleja, vai pitikö niitä hankkia muualta? Mistä? Millaisia työhuoneita ammattivalokuvaajilla oli? Millaisessa huoneessa henkilökuvia otettiin? Kertokaa kalustuksesta, valaistuksesta, taustasta jne. Suorittivatko valokuvaajat kuvaustöitä muualla kuin ateljeessaan, missä, miten? Miten paikkakuntanne valokuvaajia arvostettiin ihmisinä ja ammatinharjoittajina?
5. Maaseudun valokuvaustarpeesta huolehtivat monin paikoin kiertelevät valokuvaajat. Mitä te tiedätte paikkakunnallanne tai muualla kiertäneistä valokuvaajista? Minkä nimisiä heitä mahtoi olla? Miten he liikkuvat ja missä, millaiset kuvausvälineet heillä oli ja miten he näitä kuljettivat? Millaisia valokuvia kiertävät kuvaajat ottivat? Oliko heillä jokin sivuammatti tai jotakin muuta kaupattavaa?
6. Onko paikkakunnallanne liikkunut valokuvien suurennusliikkeiden asiamiehiä? Millaisia töitä he ilmoittivat liikkeesä suorittavan? Mainitsivatko he väritettyjä suurennoksia

mainostaessaan jonkin tunnetun taiteilijan nimen, joka työn suorittaisi? Kenen nimen? Pyysivätkö he etumaksua, olivatko he luotettavia?

7. Kaupunkien puistoissa tai niiden liepeillä ja eräin paikoin maaseudullakin tärkeiden matkailunähtävyyksien äärellä työskenteli kesäaikana ns. puistovalokuvaajia. Monesti nämä asettuivat sellaiseen paikkaan, jossa oli jokin mielenkiintoinen nähtävyys tai muistomerkki taustana, mutta yhtä hyvin heillä saattoi olla maalattu taustakuvakin. Mitä tiedätte kertoa näistä puistovalokuvaajista, millainen tausta ja millaiset välineet heillä oli käytettävissään? Millä tapaa he hankkivat asiakkaita? Toimivatko he tietämänne mukaan myös kiertelvinä markkinakuvaajina?
8. Milloin ja missä saitte ensi-kerran ilmoituksen, että teidät on juuri filmattu (= kuvattu)? Miksi näitä kaduilla, rautatieasemilla ym. toimineita valokuvaajia kutsuttiin? Koska ja missä olette viimeksi tavannut tällaisen kuvaajan? Mitä muuta tiedätte heidän toiminnastaan?
9. Valokuvaajista kuten muistakin erikoisammatin harjoittajista kerrotaan paljon tarinoita? Minkälaisia te muistatte? Jotkut vanhat valokuvaajat olivat ulkomaalaisia, joista eräät eivät koko elämänsä aikana oppineet kunnolla suomea. Tästä syystä saattoi syntyä kaikenlaisia väärinkäsityksiä kuvaajan ja kuvattavan välille. Kertokaa tällaisista tapauksista. Muidenkin valokuvaajien puhetta ja sanontoja matkittiin ja toistettiin sopivissa tilanteissa. Kertokaa, miten valokuvaaja ilmoitti valotusajan alkamisen ja päättymisen, mitä hän kehotti kuvattavan sanomaan, jotta suu olisi jäänyt kauniisti ja ilme totiseksi? Mitä väärinkäsityksiä kerrotaan esimerkiksi syntyneen, kun valokuvaaja kysyi: "Otetaanko rintakuva vai kokokuva"?
10. Kertokaa, miten valokuvaaja käsitteli lapsia ja sai heidät suhtautumaan rauhallisesti kuvaustilanteeseen. Millaisessa ympäristössä ja millaisessa puvussa lapsia kuvattiin? Oliko valokuvaajalla vartavasten leikkikaluja, lasten huonekaluja yms.?
11. Sen jälkeen kun oli mahdollista ottaa silmänräpäyskuvia, saattoivat valokuvaajat pyytää asiakkaita hymyilemään, ja ellei tämä onnistunut, niin he kertoivat jonkin vitsin, lausivat sutkauksen tms. Henkilöt, jotka olivat tottuneet ottamaan kuvauksen vakavana toimituksena, eivät tätä aina hyväksyneet. Kertokaa, mitä tiedätte tai muistatte tästä siirtymäajasta ja koettakaa muistella, milloin teitä kehoitettiin ensi kerran hymyilemään valokuvassa. Valokuva-albuminne selailu saattaa auttaa ajan määrittelyssä.
12. Useimmat maassamme toimineet valokuvaajat tunnetaan ehkä nimeltään, mutta aivan kaikkien valmistamia valokuvia ei ole onnistuttu tunnistamaan. Jotta tutkimukseen tarvittava lähdeaineisto saataisiin tältäkin osin mahdollisimman täydelliseksi, pyydämme teitä ystävällisesti selailemaan omia ja tut-

tavienne visiittikorttikuvia ja albumeja sekä merkitsemään muistiin niissä (alareunassa tai takana) esiintyvät valokuvaajien ja valokuvaamojen nimet. Tässä työssä on syytä käyttää suurennuslasia apuna, sillä muutamat vanhat valokuvaajat ovat merkinneet nimensä kuvan laitaan pienen pienin kohokirjaimin. Mikäli kuvissa on päiväysmerkintöjä, tiedot niistä ovat arvokkaita.

13. Kuka toimi ja milloin paikkakuntanne ensimmäisenä harrastelijavalokuvaajana? Tiedätkö, mistä hän sai virikkeen ja välineet? Millaista aiheita hän kuvasi? Pyydetiinkö häntä valokuvaamaan eri tilaisuuksiin, mihin? Miten tämä työ hänelle korvattiin? Milloin valokuvauksen harrastus laajeni, kuka innostui valokuvaamaan, miten harrastus sai alkunsa? Vastauksen sijasta voitte laatia pitkäähkönkin (esim. kuvitetun) kertomuksen paikkakuntanne valokuvauksen harrastajista.

OMATEKOISET KAMERAT, VÄLINEET JA TARVIKKEET

14. Valokuvaukseen pystyy kätevä henkilö tekemään itsekin. Oletteko nähnyt tällaisen omatekoisen kamerasiirren tai onko teillä mahdollisesti omissa hallussanne sellainen? Kertokaa, mitä tiedätte valmistajasta, valmistusajasta ja osista, jotka itse tehtiin kameroihin oli ostettava kaupasta jne. Pitemmälle ehtinyt valokuvaaja halusi kameraansa lisälaitteita, joiden avulla saattoi suorittaa erikoiskuvauksia. Tällaiset laitteet olivat kalliita eikä niitä ollut aina saatavissakaan, joten sellaisiakin pyrittiin tekemään itse. Oletteko nähnyt näitä omatekoisia lisälaitteita, esim. suotimia, lähi- ja kaukolinssejä ym.? Myös valonarkaa materiaalia, levyjä, filmejä ja valokuvapaperia ovat jotkut saattaneet itse valmistaa. Kertokaa, kuka niitä teki, mitä tarkoitusta varten, minkä kokoisia ja kuinka onnistuneita. Edellä mainittuja yleisempiä ovat olleet sellaiset omatekoiset valokuvaukseen tarvittavat välineet kuin esim. salamavalolaitteet, jalustat, valaisintelineet, taustat, heijastimet ja laboratoriovälineet. Kertokaa, mitä sellaisista tiedätte. Mikäli olette alaan perehtynyt tai tapaatte sopivan haastattelutavan, esim. vanhan ammattivalokuvaajan, olisi toivottavaa, että voisitte laatia aiheesta pitkäähkön kertomuksen.

ERILAISET VALOKUVAT

15. Vakiomallinen, kovalle pahville liimattu käynti- eli visiittikorttikuva oli 1860-luvulta lähtien puolen vuosisadan ajan valokuvaamojen pääasiallinen tuote. Kopioita valmistettiin yleensä tusinan verran sopivasti alennettuun hintaan. Kuvia vaihdettiin mielellään ystävien ja tuttavien kesken. Milloin ja missä teistä otettiin ensimmäiset käyntikorttikuvat? Kuinka kuvaus tapahtui ja kauanko se kesti? Lisättiinkö valaistusta jollakin tavalla, esim. keinovaloa käyttäen? Muis-tatteko erilaisia vaihtoehtoja ateljeekuvia varten: taustoja, huonekaluryhmiä jne.? Minkälaisia niitä oli? Annettiinko erityisiä ohjeita pukeutumiseen nähden? Mitä ohjeita? Käytettiinkö apuvälineitä, jotta kuvattava olisi pysynyt liikkumatta? Minkälaisia ne olivat? Kuinka kuvattavat asetettiin, pitkö katsella suoraan kameraan vai johonkin määrättyyn esineeseen? Kenelle annoitte käyntikorttikuvianne? Keneltä te niitä taas saitte? Oliko esimerkiksi tapana, että esimiesasemassa oleva henkilö antoi oman kuvansa alaisilleen? Mitä muuta voitte visiittikorttikuvista kertoa? Minkä verran sellaisia on hallussanne? Milloin olette viimeksi saanut visiittikorttikuvan tai sitä vastaavan? 16. Tunnetuista tai suosituista henkilöistä valokuvaajat valmistivat käyntikorttikuvia, joita kuka tahansa sai ostaa. Keiden tällaisten henkilöiden kuvia tiedätte levitetyn ja mistä syystä

Charles Conrad Riis (1837—1915). Alkuperäinen käyntikorttikuva, omist. Satakunnan museo.

Kirkkoveitit, Teisko. Valok. Axel Tammlander v. 1903. Hämeen museo.

KIELTEINEN SUHTAUTUMINEN VALOKUVAAN

20. Muutamilla paikkakunnilla on ihmisiä tai uskonlahkoja, joihin kuuluvat eivät suvaitse valokuvausta eivätkä anna esimerkiksi kuvata itseään. Kertokaa, mistä tämä johtuu ja miten tällaiset henkilöt perustelevat kantaansa, ja mihin mahdolliseen uskonlahkoon he kuuluvat. On myös aiheita ja tapauksia, jolloin valokuvaajaan on jostain muusta syystä suhtauduttu kielteisesti. Kertokaa tällaisistakin.

ao. henkilö oli tullut niin suosituksi? Pidettiinkö näitä käyntikorttikuvia albumissa vai jossakin muualla? Missä?

17. Keistä merkkihenkilöistä on ollut saatavana suurikokoisia valokuvasuurennoksia tai -jäljennöksiä? Miten näitä kuvia on pidetty esillä? Mistä muista aiheista teetettiin tai oli saatavissa suurikokoisia suurennoksia?
18. Onko paikkakuntanne näkymiä kuvattu postikortteille? Milloin ja kuka näitä postikortteja valmisti ja mitä aiheita ne esittivät? Onko maisemakortteja tai muita postikortteja varustavien kerätty? Miten niitä säilytettiin, oliko kortteja varustavien ehkä oma kansionsa? Entä kerättiin ulkomaisia maisemakortteja tai muita postikortteja? Mistä niitä saatiin? Oliko väritettyjä postikortteja?
19. Yhteiskunta on pyrkinyt valvomaan, ettei tiettyjä aiheita esittäviä kuvia ole saanut julkisesti levittää. Kieltojen kohteena olevia kuvia on pidetty poliittisesti, uskonnollisesti, siveellisesti tai jonkin muun syyn takia sopimattomina. Millaisia kuvia tiedätte levitetyn salaa? Mistä niitä saatiin ja ketkä niitä kaupittelivat?

21. Valokuva oli entiseen aikaan suhteellisen kallis, joten kuvia säilytettiin mahdollisimman huolellisesti ja näytettiin mielellään vieraille. Kertokaa, millaisia kuvia ja millaisiin kehyksiin sijoitettuja (mainitkaa muoto, kehyksen aine, väri jne.) olette nähnyt pidettävän seinällä? Missä huoneessa ja missä paikassa siellä? Tiedätekö tai muistatteko, milloin alettiin pitää kehystettyjä tai muulla tavoin suojattuja valokuvia huonekalujen päällä? Millaisia kehykset olivat? Minkä huonekalujen päällä valokuvia on ollut ja miten ne oli niille sijoitettu?
 22. Tiedätekö tai muistatteko, milloin valokuva-albumit tulivat paikkakunnallanne käytäntöön? Kenellä sellainen oli ensiksi? Millaisia olivat vanhat albumit, mistä niitä saatiin ja missä niitä pidettiin? Oliko perheessä useita albumeja, ja millaisia kuvia mihinkin kerättiin? Minkälaisia muutoksia albumeissa on tapahtunut? Kenelle valokuvia näytettiin?
 23. Onko käyntikortti- eli visiittikorttivalokuvia säilytetty jollakin muulla tapaa kuin albumeissa, esimerkiksi laakeassa maljassa, lippaassa tms.? Missä sellaista on pidetty?
 24. Millaisia kuvia on kuljetettu mukana (lompakossa, käsilauskussa)? Oliko koruihin kiinnitettyjä valokuvia? Mihin koruihin? Kenen kuva?
 25. Mitä merkintöjä valokuviiin on ollut tapana tehdä? Mitä kirjoitettiin lahjoitettavaan henkilökuvaan, mitä ryhmäkuvaan? Miten merkittiin esimerkiksi urheilijoiden ryhmäkuvassa voittajat ja palkinnonsaajat? Miten merkittiin myöhemmin kuolleet henkilöt? Millä tapaa poistettiin kuvasta epämieluisa henkilö?
- Vastauksen sijasta voitte kirjoittaa myös laajemman ja yksityiskohtaisemman kertomuksen kodin valokuvista ja niiden käytöstä sekä valaista esitystänne piirroksin ja valokuvin.

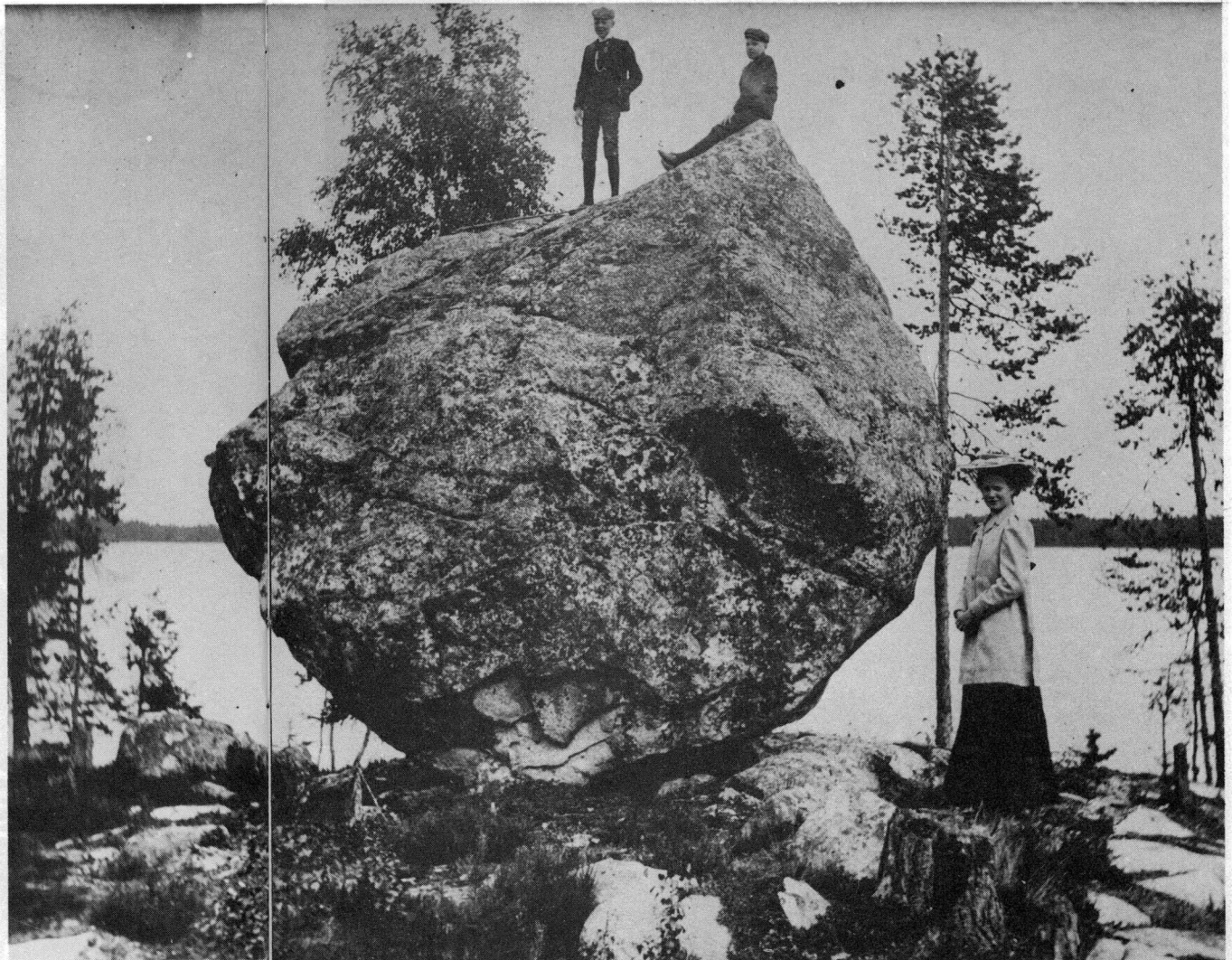
Työväen orkesteri, Tampere. Hämeen museo.

ERILAISISTA HENKILÖKUVISTA

26. Kertokaa mahdollisimman tarkasti ensimmäisestä valokuvajalla käynnistänne tai valokuvaajan käynnistä kotonanne. Mainitkaa aika, paikka, valokuvaaja, kuvauksen tarkoitus, miten valokuvaus tapahtui jne.
27. Mitä valokuvia teistä on otettu elämänne aikana? Mainitkaa, minkä ikäisenä, milloin, missä ja minkä vuoksi kuva kulloinkin otettiin, esim. kastokuva, lapsikuva, koulukuva, rippikuva, ylioppilaskuva, tutkinto- tai virkakuva, sotilaskuva, kihlakuva, hääkuva, passi- tai ajokorttikuva, käynti- eli visiittikorttikuva, merkkipäiväkuva jne. Mihin tarkoituksiin on tarvittu valokuva henkilöllisyyden toteamista varten? Jos halussanne on vanhempienne tai esivanhempienne kuvia, kertokaa vastaavasti, millaisia henkilökuvia heistä on otettu elämänsä varrella. Kenelle edellä lueteltuja kuvia annettiin?
28. Millaisissa ryhmäkuvuissa olette ollut mukana (esim. perhekuva, koulukuva, seura- tai yhdistyskuva, äitienpäiväkuva jne.)? Missä tällaisia kuvia otettiin ja miten ihmiset niihin sijoitettiin?
29. Perhejuhlista ovat häät olleet kaikkein huomattavimmat ja eniten varoja ja valmisteluja vaatineet. Häiden yhteydessä säilyi kauan vanhaa juhlaperinnettä kulkueineen, kunniaportteineen, koristeellisine hääsaleineen, pitopöytineen, tansseineen ym. Vanhat hääkuvat ovat tutkimuksen kannalta erittäin tärkeätä lähdeaineistoa ja siksi pyydämmekin häistä otettuja valokuvia nähtäväksemme mahdollisimman tarkkoine selostuksineen.
- Kertokaa, miten morsian ja sulhanen sijoitettiin hääkuvaan, miten kumpikin istui, pitkö pari toisistaan kiinni (miten kädet asetettiin), mitä koruja oli näkyvillä, millainen oli kuvan tausta, millaisia koristeita kuvaan sijoitettiin jne. Miten kihlakuva erosi hääkuvasta? Miten kihla- ja hääkuvien ottotapa on aikojen kuluessa muuttunut?
30. Kertokaa, miten merkkipäivän viettäjä tai viettäjä kuvattiin. Mitkä merkkipäivät olivat kuvaamisen arvoisia? Missä ympäristössä se suoritettiin, oliko lahjoja ja kukkia esillä jne.? Jos kuvaus tapahtui ulkosalla, missä se suoritettiin, mitä huonekaluja, koristeita ym. tuotiin paikalle? Kuinka merkkipäiväkuvat otetaan nykyisin?
31. Onko paikkakunnallanne ollut tapana kuvata vainaja arkussa? Muistatko, milloin tapa on tullut käytäntöön? Missä tilaisuudessa vainaja kuvattiin? Oliko kuvassa omaisia tai muita henkilöitä? Ketä? Oletteko nähnyt valokuvan hautaristiin kiinnitettynä? Missä ja milloin?

Jylkynkivi, Teisko. Hämeen museo.

MARKKINAKUVAT

32. Markkinoilla käydessä oli tilaisuus pistäytyä valokuvaamossa tai valokuvauttamassa itsensä pikavalokuvaajalla. Kertokaa, millaisia kuvia käytiin otattamassa valokuvaamossa ja millaisia pikavalokuvaajalla.
33. Tiedättekö tai muistatteko, milloin ensimmäiset pikavalokuvaajat tulivat lähiseutunne markkinapaikoille? Mainitkaa, mihin vuodenaikaan markkinat pidettiin, mihin paikkoihin valokuvaajat olivat markkinoilla asettuneet ja miten he kiinnittivät ohikulkijoiden huomion puoleensa. Kuinka nopeasti he ilmoittivat valmistavansa kuvia ja kuinka kauan siihen todellisuudessa kului aikaa? Työskentelivätkö valokuvaajat taivasalla vai teltassa? Millainen tausta heillä oli käytettävänä, mitä se esitti, ja oliko heillä joitakin huonekaluja tai rakennelmia kuvausta varten? Käytiinkö markkinakuvassa yksin vai jonkun toisen kanssa? Kenen kanssa? Miten valokuvaaja sijoitti henkilöt? Jos kuvattava oli esimerkiksi kihlapari, kuinka he asettuivat kuvaan? Oltiinko markkinakuvassa päällysvaatteet yllä vai muulla tavoin pukeutuneena? Ketkä kävivät pikavalokuvaajalla yhteiskuvassa? Miten valokuvaaja ryhmitti suuren joukon? Onko hallussanne peltilevylle otettuja pikavalokuvia? Milloin ja missä ne on otettu? Muistatteko pikavalokuvaajien nimiä ja kotipaikkoja?
34. Erään aikaisemman kyselyn yhteydessä lukuisat vastaajat eri puolilta maata kertoivat ns. markkinaheilasta, jonka kanssa käytiin mm. markkinakuvassa. Kertokaa tarkemmin markkinaheilasta, kuinka tutustuttiin, missä käytiin, mitä ostettiin ja miten erottiin.
35. Kaupiteltiinko markkinoilla julkisesti tai salaa valokuvia? Millaisia nämä kuvat olivat ja ketkä niitä myivät? Onko markkinoilla ollut valokuvien katselulaitteita? Millaisia laitteet olivat ja mitä kuvia niissä nähtiin? Erityisesti luovutetun alueen ja naapurimaiden markkinakuvista olemme kiinnostuneita.

Pääsiäisvalkeat. Valok.
Pekka Kyytinen.

TÄRKEÄÄ

Valokuvausta koskevan tiedustelun yhteydessä pyydämme teitä ystävällisesti selaamaan vanhoja valokuvianne ja albumejanne. Otamme kaikki aiheeseen liittyvät esine- ja kuva-lahjoitukset kiitollisina vastaan. Mikäli ette kuitenkaan halua kuvistanne luopua, pyydämme niitä lainaksi kopiointia varten. Lähetykset tulevat ilman postimaksua, kun postitatte ne kilpailuvastausten yhteydessä vapaakirjekuoressa. Tarvittaessa lähetämme vapaakirjekuoria lisää.

On tärkeätä, että merkitsette valokuviin —joko suojuskuoriin, erilliselle paperille tai vaikkapa kevyesti lyijykynällä kuvan taakse — mahdollisimman tarkat tiedot mitä ja ketä kuva esittää, milloin ja missä se on otettu, minkä vuoksi ja kuka sen on ottanut sekä mitä muuta voitte kuvasta ehkä kertoa. Muistutamme, ettei vanhoja kehyksiä pidä irroittaa kuvista, koska ne saattavat silloin tuhoutua.

Otamme mieliihyvin vastaan kaikenlaisia valokuvia, mutta etenkin niistä aiheista, jotka kyselyssä on erikseen mainittu sekä eräistä muistakin aiheista, esimerkiksi

- valokuvat luovutetulta alueelta ja siirtolaiskuvat
- kuvat vieraista maista, joissa on ollut vakinaisesti tai tilapäisesti töissä, kauppa- tms. matkalla (esim. Pietarissa, Inkerissä, Virossa, Jäämerellä)
- valokuvat meriltä, merenkulusta, purjelaivoista
- rautatien rakentamiseen ja vanhaan rautatieliikenteeseen liittyvät kuvat
- vanhat ratsastuskuvat (maatiaishevosella, puusatulassa jne.)
- kuvat erilaisista hevosajoneuvoista ja hevosella kuljetuksesta
- kuvat, joissa esiintyy härkä, aasi tai muuli (Suomessa) vetojuhtana
- kestikievarilaitokseen liittyvät kuvat, vanhat kahvilat, teehuoneet, kioskit jne.
- kuvat nuorison kokoontumis- tai tanssipaikoista (sillat, kokko- ja keinumäet, kentät, ladot, asuinhuoneet jne.), kylätanssiaiskuvat, huvirekillä otetut kuvat
- lasten leikkejä esittävät kuvat
- maaseudun huvi- ja juhlatilaisuuksista, esim. kesäjuhlista otetut kuvat, samoin valokuvat niiden ohjelmanumeroista, yleisöstä jne.
- urheiluun, voimainkoetuksiin, tasapainotaiteiluun liittyvät kuvat
- vanhat pukukuvat, esim. työ- ja juhlapuvut, uimapuvut
- kuvat poikkeuksellisista luonnonilmiöistä, suurista pyyntisaaliista, harvinaisista tapauksista yms.
- kuvat kesytetyistä villieläimistä
- erä- ja kalasaunoja esittävät valokuvat, nykyistä huvila-asutusta edeltäneestä loma-asutuksesta otetut kuvat
- vanhat valokuvat, joissa henkilö on kuvattu uuden kulkuvälineensä kanssa (polkupyörän, moottoripyörän, auton)
- valokuvat keksijästä ja hänen keksinnöstään
- kuvat oman talon rakentamisesta, rakennustalkoista, harjannostajaisista, tupaantuli-jaisista
- maatalouden koneellistamiseen liittyvät kuvat (esim. niittokone, haravakone, kylvökone)
- vanhoja elinkeinoja ja ammatteja valaisevat työkuvat
- ammattikäsiyöläisiä ja heidän työympäristöään esittävät valokuvat.

*Joulukuusen noutajat,
Kurkijoki. Valok. Pek-
ka Kyytinen.*

Jos teillä on hallussanne vanhoja lasilevyllä päällystettyjä joko metallilevyille, lasille tms. otettuja valokuvia, jotka jo valokuvaajan toimesta on kehystetty valmiiksi, otamme niitä mielellämme vastaan lahjoituksena tai lainaksi kopiointia varten. Älkää missään tapauksessa irroittako kuvaa kehyksestään, sillä se saattaa ilman vaikutuksesta tuhoutua.

Koska on mahdotonta laatia täydellistä kysymyssarjaa, pyydetään niitä vastaajia, jotka tuntevat valokuvausalaa tai ovat käyttäneet kameraa itse, kertomaan yksityiskohtaisesti omista valokuvausharrastuksistaan. Kertomusta voidaan havainnollistaa valokuvin.

On erittäin tärkeitä, ettei vanhempien valokuvaajien tuotanto (negatiiviarkisto) pääse tuhoutumaan. Jos teillä on tietoa tällaisen arkiston olemassaolosta, pyydämme teitä ilmoittamaan asiasta vastauksen mukana tai suoraan Suomen valokuvataiteen museolle, os. Korkeavuorenkatu 2 b, 00140 Helsinki 14, puhelin 66 23 33.

J. H.

KANSANOMAISIA LÄÄKINTÄKASVEJA

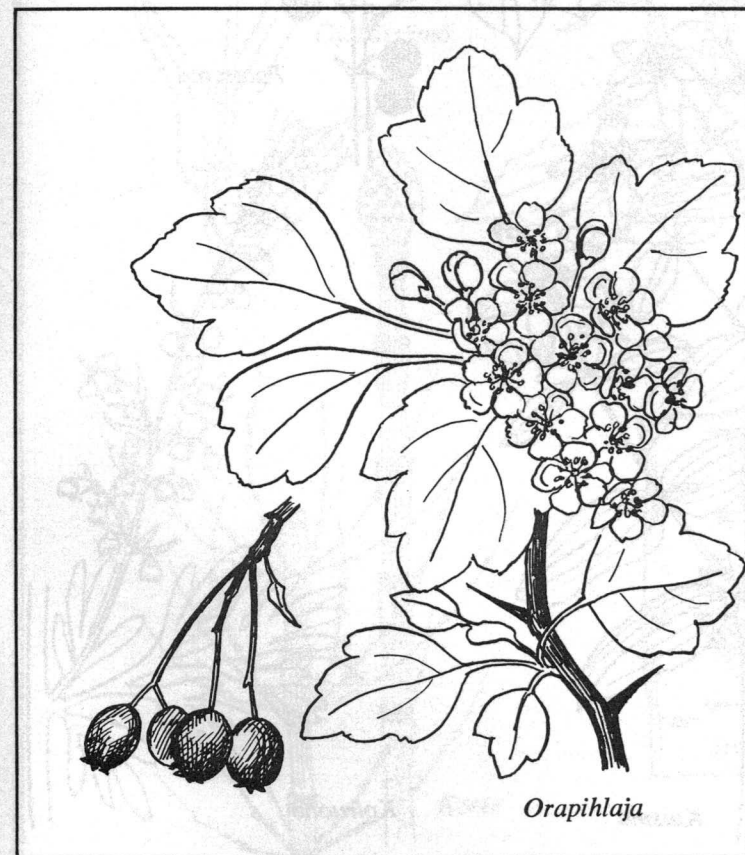
36. Mitä kasveja on vanhastaan käytetty lääketarkoituksiin? Mitä tauteja ja vaivoja niillä parannettiin?

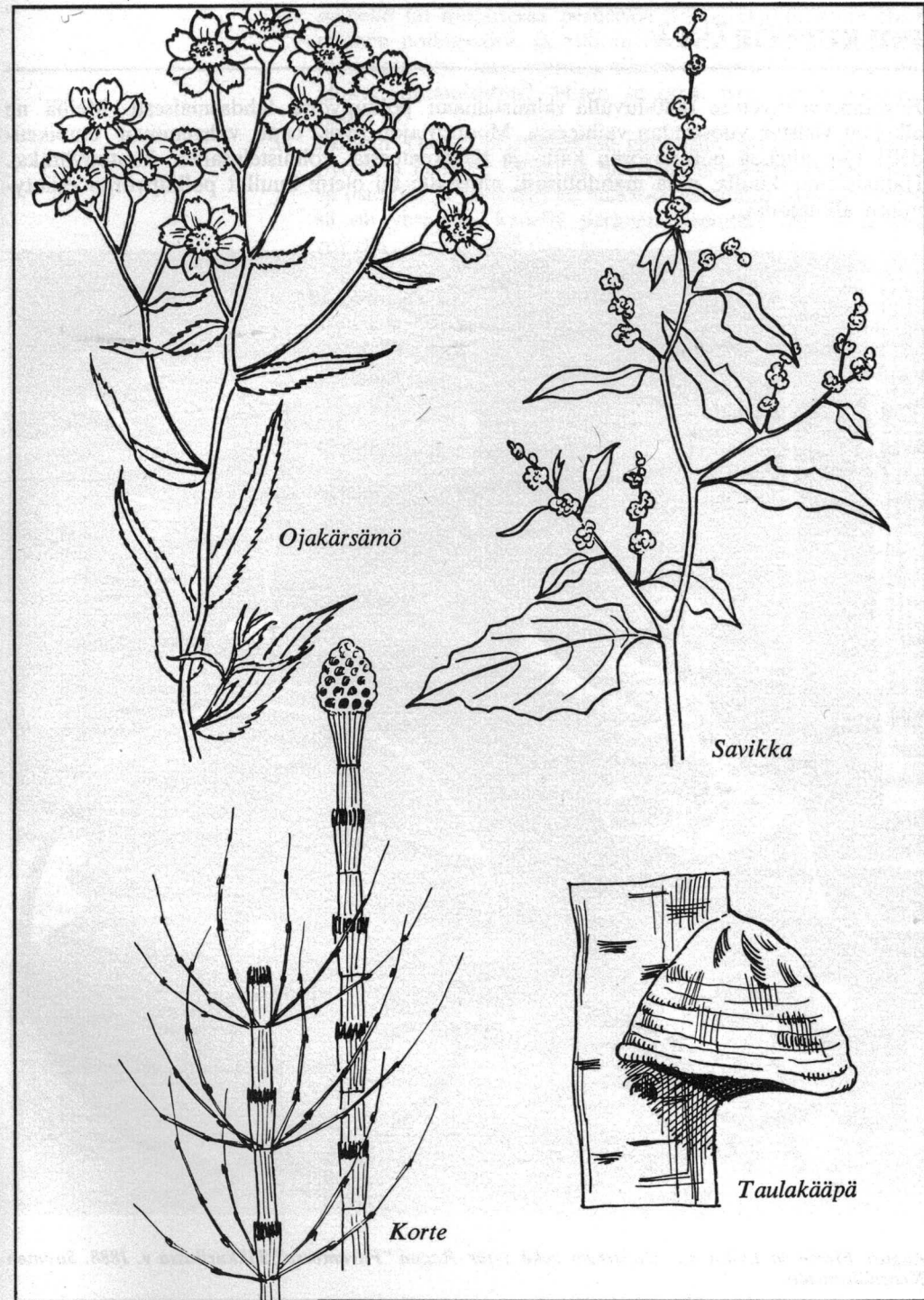
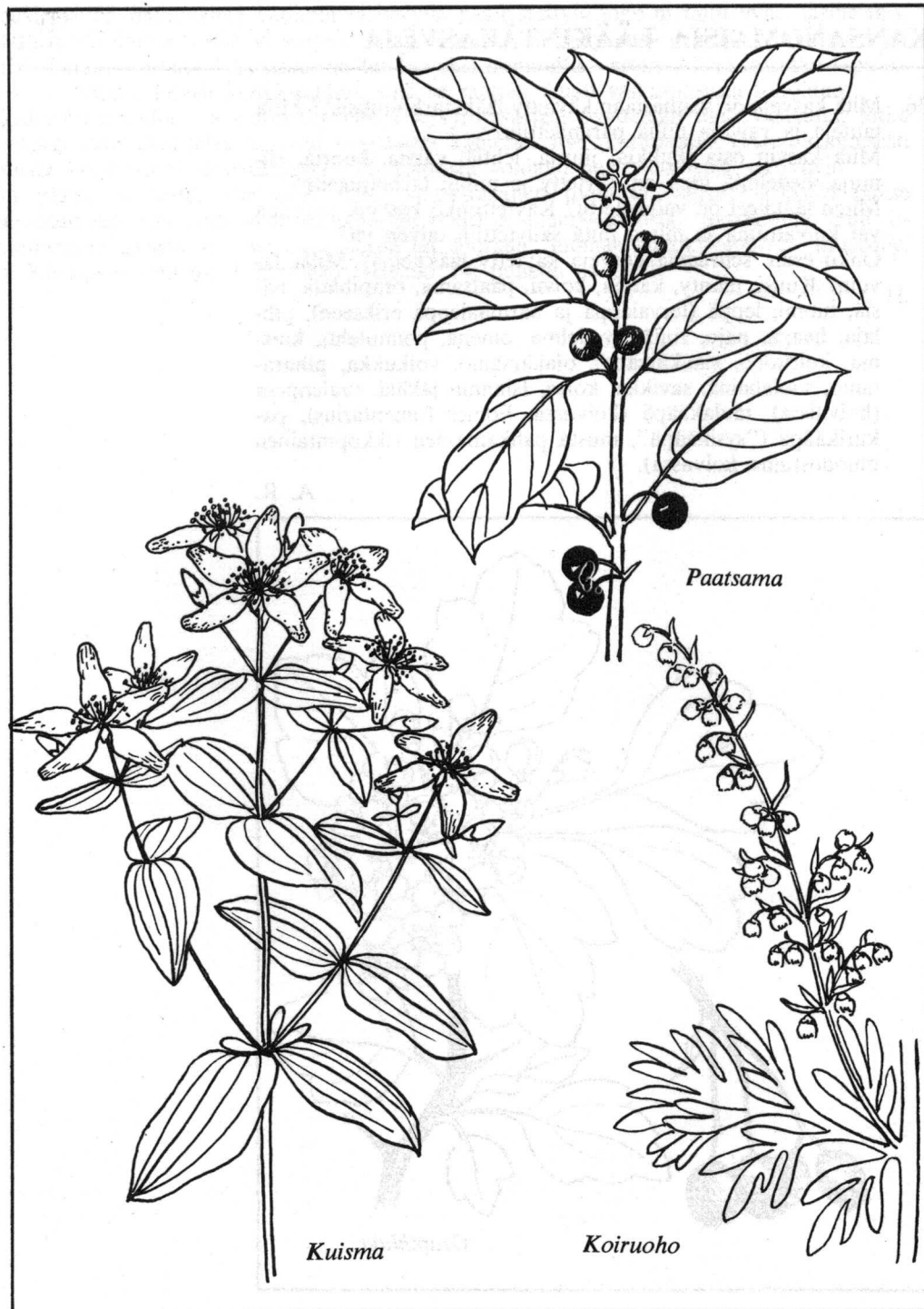
Mitä kasvin osia (kukkia, juuria, lehtiä, varsia, kuorta, silmuja, hedelmiä jne.) on käytetty ja mihin tarkoituksiin?

Miten lääkkeet on valmistettu? Käytettiinkö kasveja tuoreina vai kuivattuina ja miten niitä säilytettiin talven yli?

Onko esim. seuraavia kasveja käytetty lääkkeinä? Millä tavoin? Kuusi, mänty, kataja, koivu, paatsama, orapihlaja, näsiä, tuomi, leppä (tervaleppä ja harmaaleppä erikseen), pihlaja, haapa, paju, ruusu, vadelma, omena, poimulehti, kuisma, koiruoho, siankärsämö, ojakärsämö, voikukka, piharatamo, suolaheinä, savikka, korte, Islannin jäkälä, tuulenpesä (koivuissa), taulakääpä (koivussa, Fomes fomentarius), pakurikääpä ("sysikääpä", musta pahkamainen rikkopintainen muodostuma koivussa).

A. R.

POLKUPYÖRÄSTÄ

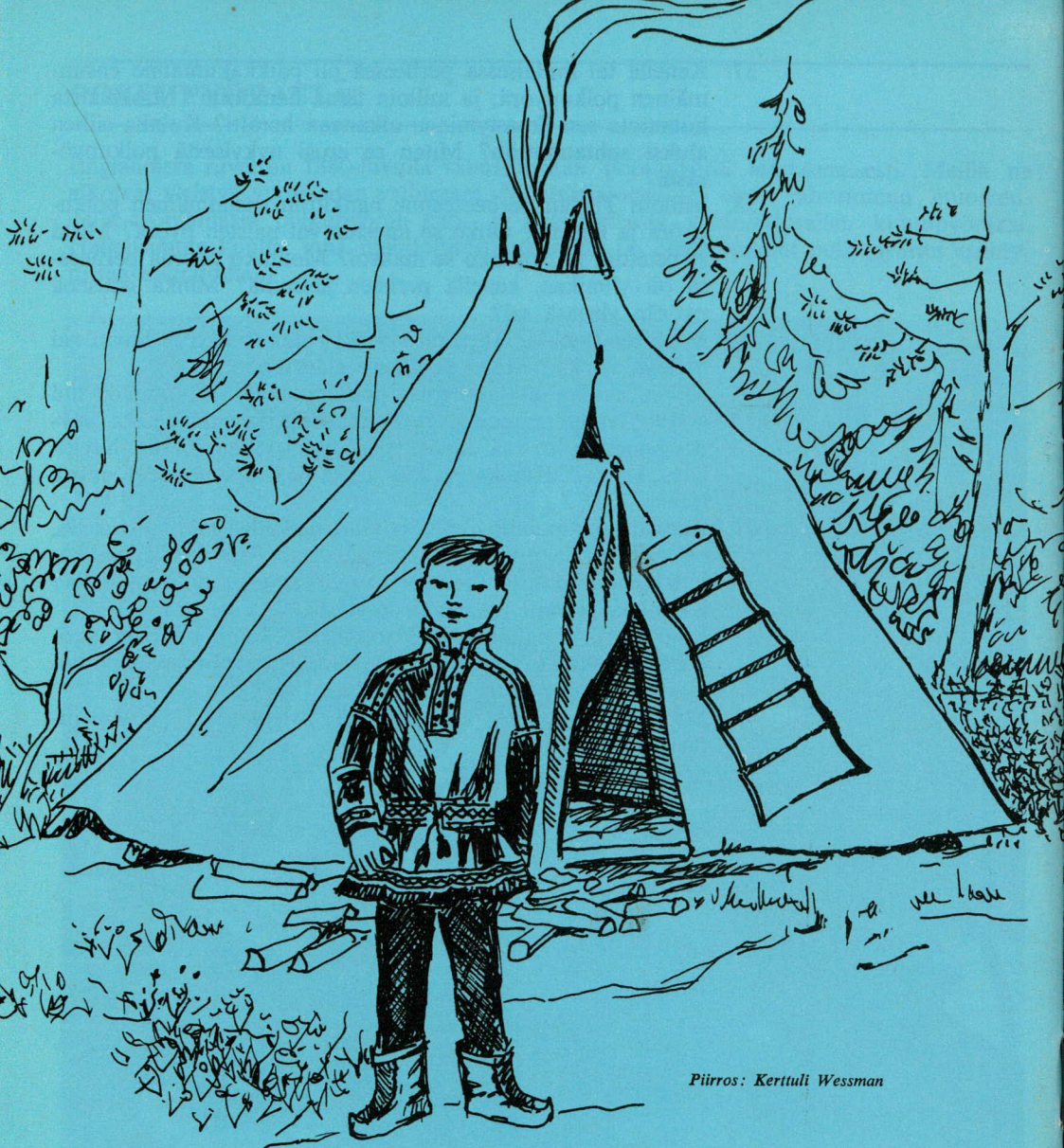
Englannissa ruvettiin 1880-luvulla valmistamaan polkupyöriä tehdasmaisesti. Meillä ne alkoivat yleistyä vuosisadan vaihteessa. Moottoriajoneuvot ovat vahvemman etuoikeudella työntämässä polkupyörän katu- ja tieliikenteestä voimistelusalien kuntopyöräksi. Haluaisimme kuulla, mitä mahdollisesti muistatte tai olette kuullut polkupyörän esiintymisen alkua ajoilta.

August Florin ja Lydia o.s. Carlström sekä tytär Ragna "Furamossa" Tikkurilassa v. 1888. Suomen Kansallismuseo.

37. Kenellä tai millaisessa perheessä oli paikkakuntanne ensimmäinen polkupyörä, ja milloin tämä hankittiin? Minkälaista huomiota sen ilmestyminen aikanaan herätti? Kuinka siihen aluksi suhtauduttiin? Miten se erosi nykyisestä polkupyörästä?
38. Milloin Teidän perheeseen hankittiin ensimmäinen polkupyörä ja kenelle? Oliko se miesten vai naisten pyörä? Mistä se ostettiin ja paljonko se maksoi? Montako pyörää perheessä oli yhtäikaa, kenellä perheen jäsenillä? Minkä ikäisenä pyörän yleensä sai?
39. Mikä sen hankkimiseen oli syynä? Hankittiinko se hovin vai hyödyn vuoksi? Miten se muutti elämäänne?
40. Mihin matkoihin tarvitsitte polkupyörää? Käyttikö sitä koulu- tai työmatkoilla, entä vieraisilla ja sukulaisissa käydessänne? Kertokaa myös, ajettiinko polkupyörällä huvitilaisuuksissa? Kuinka pitkiä matkoja? Esimerkiksi mistä minne?
41. Kutsuttiinko polkupyörää jollakin paikallisella nimityksellä, oliko sillä "lempinimiä"? Minkälaisia? Kulkivatko paikkakunnallanne postinkuljettajat ym. virkamiehet polkupyörällä? Kertokaa pyörän tällaisesta käytöstä.
42. Minkälaisia omakohtaisia kokemuksia Teillä on polkupyörästä? Ajoitteko pitkiä matkoja? Mikä oli pisimmän polkupyörämatkanne reitti ja kesto aika?
43. Minkälainen asema polkupyörällä nykyään on kulkuvälineenä?

H. V.

Piiros: Kerttuli Wessman

Seurasaarisäätiö on hankkinut toiminnanjohtaja Juhani Nuorgamin myötävaikutuksella Inarista kodan Lapin asumis- ja elämäntavan erikoispiirteiden esittämiseksi.

Seurasaaren Juhannusvalkeilla kota on kiinnostanut yleisöä suuresti. Tarkoituksena on vastaisuudessa järjestää yleisölle mahdollisuus tutustua kotaan ja sen elämään Seurasaarella myös muulloin kuin juhannusaattona.